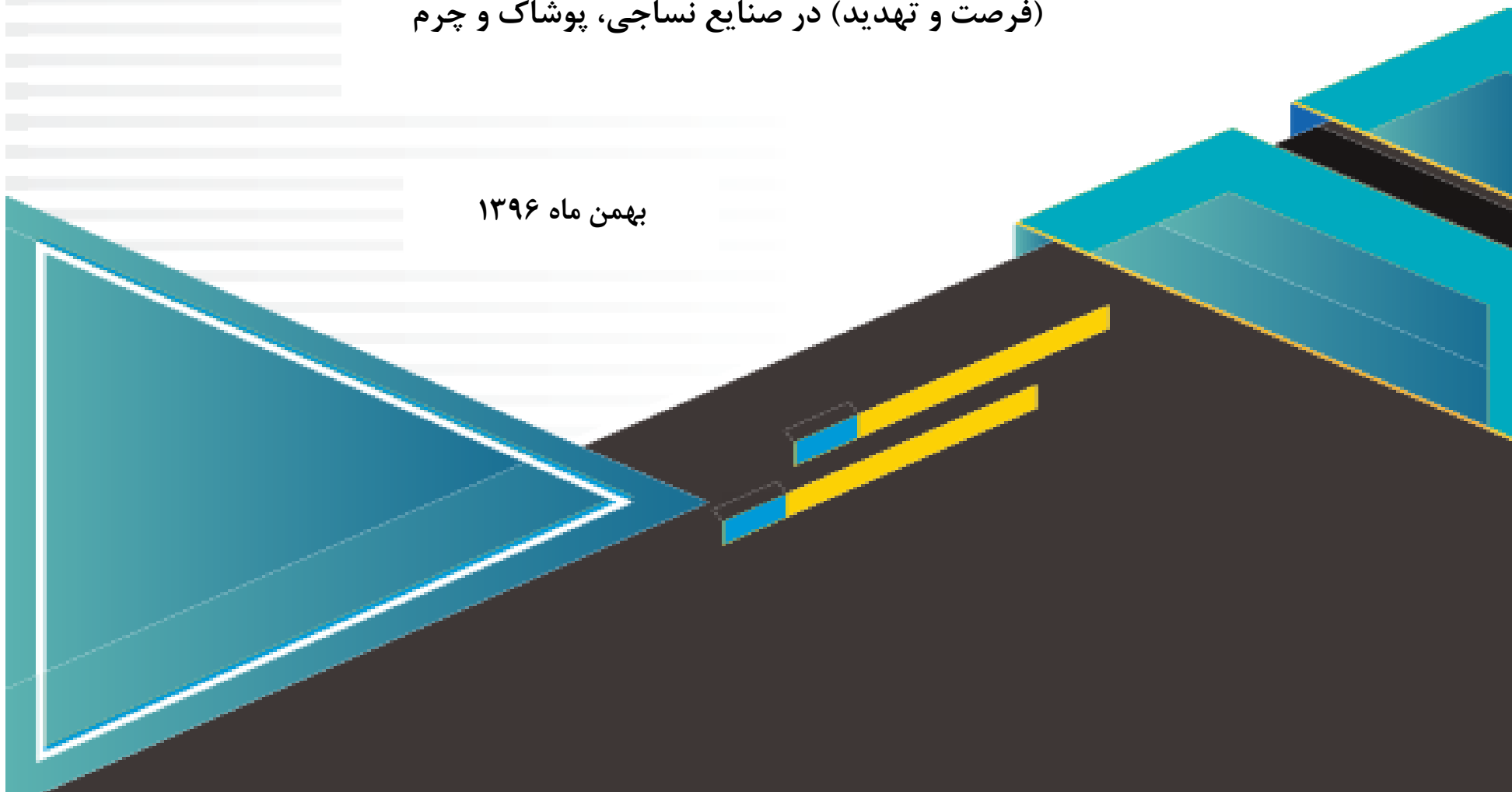

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

تحلیل وضعیت عوامل درونی (نقاط قوت و ضعف) و بیرونی (فرصت و تهدید) در صنایع نساجی، پوشاک و چرم

بهمن ماه ۱۳۹۶

۱- ویژگی‌های عمومی صنایع نساجی، پوشاک و چرم

تهدید / فرصت	ضعف‌ها	قوت‌ها	مولفه
کاهش ظرفیت بهره‌برداری در واحدها و افزایش هزینه‌های واحد تولید و نتیجتاً کاهش توان خلق ارزش افزوده صنعتی (تهدید)	<p>سهم کوچک از ارزش افزوده صنعتی:</p> <p>✓ ۲,۶ درصد در صنایع نساجی</p> <p>✓ کمتر از ۰,۲ درصد در صنایع پوشاک و چرم با وجود قدمت بالای این صنایع</p>	-	توان خلق ارزش افزوده صنعتی
تحولات سیاسی و بازگشت تحریم‌ها و آثار آن بر هزینه‌های صادراتی و دسترسی به بازارهای خارجی (تهدید)	<p>سهم کوچک از درآمدهای صادراتی با وجود برخورداری از مزیت‌های بخش کشاورزی و شیمیایی:</p> <p>✓ معادل ۱,۴ درصد در صنایع نساجی</p> <p>✓ کمتر از ۰,۵ درصد در صنایع پوشاک و چرم</p>	برخورداری از مزیت‌های نسبی بالقوه (مبتنی بر منابع)	توان صادراتی
شوک‌های ارزی و تاثیر آن بر هزینه سرمایه‌گذاری‌های جدید (تهدید)	کشش کوچک تقاضای ارزی (نیازهای وارداتی اساسی) و تاثیرپذیری از شوک‌های ارزی	سهم کوچک از هزینه‌های ارزی تولید صنعتی در کشور (مجموعاً ۴,۲۳ درصد)	ارزبری
گسترش بکارگیری تجهیزات نوین و نیازمند بهره‌گیری از نیروی انسانی متخصص با سهم پایین‌تر از تقاضای نیروی انسانی غیرماهر (تهدید)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ کاهش توان اشتغال‌زایی (کاهش متوسط اشتغال هر واحد صنعتی در صنایع مذکور طی یک دهه اخیر) ▪ سطح پایین اشتغال‌زایی برای نیروی انسانی تحصیل‌کرده 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سطح بالا از اشتغال صنعتی در مقایسه با سهم از ارزش افزوده صنعتی به ویژه در صنایع نساجی معادل ۷,۸ درصد ▪ هزینه پایین اشتغال‌زایی در مقایسه با سایر صنایع (معادل یک چهارم متوسط صنعت) 	توان اشتغال‌زایی
کمبود منابع آب و سیاست‌های تنظیمی دولت در خصوص تامین آب مورد نیاز بنگاه‌های فعال در حوزه فرآوری چرم (تهدید)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سهم بالا از مصرف برق صنعتی (مجموعاً معادل ۵,۱ درصد) در مقایسه با سهم کوچک این صنایع از ارزش افزوده صنعتی (۳,۵ درصد) ▪ آلاینده‌گی زیست‌محیطی صنایع چرم 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سهم پایین از آب مصرفی صنعت (مجموعاً کمتر از ۰,۳ درصد از آب مصرفی صنعت) ▪ سهم پایین از سوخت مصرفی در صنعت (مجموعاً معادل ۱,۴ درصد) 	ملاحظات زیست‌محیطی (مصرف آب و انرژی)

۲- ویژگی‌های ناظر بر شرایط بازار عوامل در برابر صنایع نساجی، پوشاک و چرم

تهدید / فرصت	ضعف‌ها	قوت‌ها	مولفه
<ul style="list-style-type: none"> ▪ تنوع بخشی مبادی وارداتی پنبه به کشور (فرصت) ▪ کاهش تعرفه پنبه (فرصت) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ کمبود مواد اولیه کشاورزی: <ul style="list-style-type: none"> ✓ در صنایع نساجی: - سهم ۲۵ درصدی پنبه تولید داخل در تامین نیاز مصرف داخلی و تشدید فشارهای تامین پنبه داخلی تحت تاثیر سیاست‌های مداخله‌ای دولت در تغییر الگوی کشت (خودکفایی گندم) و قیمت‌گذاری تضمینی - خروج بخشی از مواد اولیه چرخه تولید به واسطه صادرات نخ ✓ در صنایع چرم: کمبود چرم سنگین (مورد نیاز صنعت کیف و کفش) در کشور ▪ تنوع و کیفیت پایین مواد اولیه داخلی: <ul style="list-style-type: none"> ✓ در صنایع نساجی: سهم پایین پنبه پایه‌بلند و باکیفیت ✓ در صنایع چرم: - روشهای سنتی استحصال پوست و افت کیفیت در صنایع چرم - فرسودگی ماشین‌آلات و پایین بودن سطح تکنولوژی و تاثیر آن بر هزینه و کیفیت چرم تولیدی ▪ هزینه‌های بالای تامین مواد اولیه از طریق واردات: <ul style="list-style-type: none"> ✓ محدودیتهای صادرات پنبه در مبادی اصلی تولیدی (ازبکستان و ...) ✓ فشار تعرفه‌های وارداتی: مواد فرآوری چرم؛ پلی پروپیلن نساجی. 	<ul style="list-style-type: none"> ظرفیتهای اقتصاد ایران در تولید محصولات کشاورزی: ▪ نساجی: پتانسیل شرایط اقلیمی جهت تولید پنبه: مقام هفتم دنیا در سال (۱۳۵۷) ▪ چرم: <ul style="list-style-type: none"> ✓ تولید ۲۰ میلیون جلد پوست گوسفند، بز، گاو و شتر در کشور: رتبه ۴ تولید پوست در دنیا و رتبه ۲ در منطقه پس از ترکیه ✓ رقابت پذیری کیفی پوست دباغی نشده 	مواد اولیه کشاورزی
<ul style="list-style-type: none"> اجرای طرح‌های تکمیل زنجیره محصولات پتروشیمی (فرصت) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ نیاز وارداتی در بخش مواد شیمیایی به سبب: <ul style="list-style-type: none"> ✓ عدم تکمیل زنجیره تامین پتروشیمی در داخل: الیاف مصنوعی، مواد فرآوری و شستشوی چرم ✓ شرایط غیر رقابتی حاکم بر بازار مواد اولیه نساجی ✓ اولویت بالاتر صادرات پلی پروپیلن نساجی به جای تامین نیاز داخل میان شرکتهای پتروشیمی ▪ کمبود اکسسوری پوشاک مانند دکمه، زیپ، یراق و ... 	<ul style="list-style-type: none"> توانمندی‌های بالقوه صنایع پتروشیمی در تامین مواد اولیه نساجی، و مواد فرآوری چرم و مواد بسته‌بندی 	مواد اولیه صنعتی

مؤلفه	قوت‌ها	ضعف‌ها	تهدید/ فرصت
تجهیزات	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ فرسودگی و قدمت بالای ماشین‌آلات صنایع نساجی و چرم ▪ وابستگی وارداتی در زمینه ماشین‌آلات به سبب عدم توسعه صنایع ماشین‌سازی تخصصی ▪ حجم نامتناسب و غیرکارشناسی خرید ماشین‌آلات تولید فرش (ماشین آلات ۱۲۰۰ شانه به بالا در برابر تقاضای عمده برای ماشین‌آلات ۷۰۰ شانه) ▪ سهم پایین سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات (۲۵ درصد) از مجموع سرمایه‌گذاری صورت گرفته در این صنعت 	تلاش‌های صورت گرفته برای همکاری‌های فناورانه با صنایع ماشین‌سازی ایتالیا (فرصت)
نیروی کار	قدمت بالای این صنایع و دسترسی به نیروی کار	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سهم بالای نیروی انسانی غیرماهر: نساجی (۵۰ درصد)؛ چرم (۴۷ درصد) و پوشاک (۴۱ درصد) ▪ نرخ پایین تر شاخص بهره‌وری دستمزد بر اساس ارزش افزوده (۱۰۰=۱۳۹۰) نسبت به متوسط صنعت: نساجی (۹۹)؛ پوشاک (۹۵) در برابر متوسط صنعت معادل ۱۰۶. در رابطه با چرم این شاخص اندکی بالاتر است: ۱۰۸ 	وجود مراکز دانشگاهی و روند روزافزون ورود نیروی انسانی متخصص به این صنعت
سرمایه مالی	اتکای بالا به سرمایه‌های داخلی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی 	پیشنهاد ارائه تسهیلات از صندوق توسعه ملی به صنایع نساجی
تحقیق و توسعه	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سهم پایین هزینه‌های تحقیق و توسعه و طراحی محصول ▪ ضعف در طراحی محصولات مبتنی بر تقاضای بازار ▪ سهم ۴۷ درصدی خرید ماشین‌آلات، ابزارها، تجهیزات و نرم‌افزارها از میانگین هزینه‌های صرف شده در انواع سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه 	امکان رشد و توسعه صنعت در حوزه فناوری‌های نوین و تولید منسوجات با فناوری بالا
انرژی	سطح پایین انرژی‌بری	<ul style="list-style-type: none"> ▪ افت بهره‌وری انرژی در بازه زمانی ۹۳-۱۳۹۰ معادل ۱۳ درصد 	▪

۳- ویژگی‌های ناظر بر شرایط تقاضا در برابر صنایع نساجی، پوشاک و چرم

مؤلفه	قوت‌ها	ضعف‌ها	تهدید / فرصت
تأمین تقاضا در بازار داخلی	<p>بازار مصرف بزرگ داخلی:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ جمعیت بالای شهرنشین و افزایش تقاضا (۷۳ درصد در برابر متوسط ۵۴ درصدی جهان) ▪ تنوع اقلیمی نتیجتاً انواع تقاضا برای تولیدات نساجی، پوشاک و چرم (کفش) 	<p>کاهش اندازه تقاضا در بازار داخل:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ محدودیتهای فرهنگی و اجتماعی در طراحی محصولات و ایجاد مد در منسوجات و پوشاک مبتنی بر تقاضای بازار ✓ کاهش سرانه هزینه پوشاک و کفش در بودجه خانوار طی دو دهه گذشته (از ۱۰ درصد در سال ۱۳۷۱ به ۴,۳ درصد در سال ۱۳۹۴) ✓ رقابت منفی حاصل از عملکرد بنگاه‌های کوچک و زیرپله‌ای ✓ نسبت بزرگ واردات غیررسمی (قاچاق) در بخش پوشاک معادل ۱۷,۵ درصد کل کالای قاچاق شده به کشور طی یک دهه اخیر و سهم بزرگ از واردات پوشاک (بین ۹۴ تا ۹۸ درصد) ✓ فشار جایگزین‌های وارداتی در هر دو بخش پارچه و پوشاک (سهم ۵۵-۶۰ درصدی از بازار داخل) ✓ کم‌اظهاری واردات پوشاک و انواع پای پوش در گمرکات کشور <p>سهم روبه افول صنعت نساجی از بازار پوشاک کشور در نتیجه:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ کاهش نقش صنعت پوشاک به عنوان لکوموتیو نساجی ✓ انطباق ضعیف طراحی داخلی با سلیقه مشتریان در هر دو بازار داخلی و خارجی ✓ بالا بودن هزینه‌های تولید و قیمت تمام شده نسبت به کشورهای رقیب (چین، تایلند و پاکستان) طی سال‌های اخیر <p>تضعیف برند داخل</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ استفاده تولیدکنندگان داخلی از مارک‌های خارجی به منظور فرار از مالیات ✓ ضعف برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته در طراحی و برندسازی 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ فرهنگ رایج استفاده از کالاهای قاچاق (تهدید) ▪ افزایش کاربرد چرم مصنوعی در دنیا و ایران به دلیل ارزان بودن (تهدید) ▪ ظهور الیاف جدید و مواد پیشرفته و تاثیر آن بر کیفیت پارچه های تولیدی در جهان (تهدید): الف. الیاف مصنوعی ب. نانو الیاف های ویژه ج. الیاف تغییر فازدهنده که با تغییر فاز گرما را در خود ذخیره می کنند.

تهدید / فرصت	ضعف ها	قوت ها	مولفه
<ul style="list-style-type: none"> ▪ نسبت چهار برابری رشد تجارت صنعت نساجی نسبت به رشد تجارت جهانی (فرصت) ▪ گسترش تقاضای طبقه متوسط در بازارهای نوظهور (فرصت) ▪ رشد سریع هند، چین (تولیدکنندگان ارزان) و ترکیه در صنعت نساجی (تهدید) ▪ برخورداری کشورهای رقیب از نشان تجاری معتبر (تهدید) ▪ افزایش نرخ ارز (فرصت) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سطح پایین اتکا به صادرات در صنایع نساجی و پوشاک (به طور متوسط معادل به ترتیب ۵,۹ و ۴,۸ درصد طی دوره ۹۳-۱۳۸۳) ▪ سهم اندک از بازار کشورهای همسایه ▪ سهم قابل توجه صادرات فله پارچه و سالامبور ▪ بالا بودن قیمت تمام شده چرم در ایران در مقایسه با کشورهای هندوستان، چین، پاکستان و ترکیه ▪ سطح بالای اتکا به فروش محصولات دباغی و تکمیلی چرم در بخش صادراتی (۴۴ درصد) در برابر محصولات چرمی (کفش ۱۷ درصد) ▪ سهم پایین فروش محصولات چرمی (و کفش) در بازارهای صادراتی (۵ درصد) و عمدتاً در مقاصد با درآمد پایین (عراق، ترکمنستان، افغانستان، آذربایجان، ...) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ سطح بالای اتکا به درآمدهای فروش در بازارهای صادراتی ▪ در بخش فرآوری چرم ▪ روابط پیمان کاری با کشور ترکیه در زمینه صنعت نساجی 	تامین تقاضا در بازار صادراتی

۴- ویژگی‌های ناظر بر ساختار بازاری در صنایع نساجی، پوشاک و چرم

مولفه	قوت‌ها	ضعف‌ها	تهدید/ فرصت
اندازه و چینش بنگاهی	برخورداری از سهم ۷,۴ درصدی از بنگاه‌های بزرگتر از ۵۰۰ نفر در صنایع نساجی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ساختار صنفی واحدهای تولید کفش و پوشاک و محدودیت در بهره‌گیری از صرفه‌های مقیاس و توان تولید صادراتی ▪ چولگی تابع توزیع بنگاهی به سمت واحدهای تولیدی کوچک و عدم توانایی در بهره‌گیری از صرفه مقیاس (سهم ۹۹,۵ درصدی واحدهای زیر ۵۰۰ نفر در صنایع چرم و ۹۸,۲ درصد در صنایع پوشاک) ▪ کاهش تعداد بنگاه‌های تولیدکننده محصولات نهایی چرمی 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تبعات مثبت مورد انتظار از شهرکهای تخصصی چرم (چرمشهر) ▪ تاثیرپذیری شدید واحدها از شرایط رکود تقاضا و مخاطره ورشکستگی بنگاه‌های آسیب‌پذیرتر و افزایش سهم بنگاه‌های فاقد مجوز (تهدید)
عملکرد جمعی	سهم ۱۷ درصدی صنایع نساجی، پوشاک و چرم از مجموعه خوشه‌های صنعتی	ماهیت نابالغ خوشه‌های شکل‌گرفته و ارتباط ضعیف افقی و مورب میان ذی-نفعان خوشه‌ها	الزامات برنامه‌های عملیاتی اقتصاد مقاومتی بر شکل‌دهی به خوشه‌های صنعتی و صادراتی در صنایع تکمیلی پتروشیمی: نساجی، چرم، ... (فرصت)
نوع مالکیت	تسلط مالکیت غیردولتی طی دوره ۹۳-۱۳۸۳: نساجی: ۹۸,۱ درصد؛ پوشاک ۹۸,۶ درصد؛ چرم ۹۹,۷ درصد	حضور کمرنگ برندهای خارجی در بازار داخل	پیش‌بینی مشوق‌های مختلف سرمایه‌گذاری در ماده ۳۱ قانون رفع موانع تولید به منظور افزایش سهم سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی (فرصت)

۵- ویژگی‌های ناظر بر زیرساخت‌های پشتیبان تولید و صادرات در صنایع نساجی، پوشاک و چرم

مؤلفه	قوت‌ها	ضعف‌ها	تهدید/ فرصت
نظام توزیع	<ul style="list-style-type: none"> ▪ برخورداری از واحدهای فروش ▪ اختصاصی در بخش پوشاک و چرم ▪ وجود فروشگاه‌های زنجیره‌ای برای توزیع محصولات از چرم (کفش) در سطح کل کشور 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش هزینه‌های توزیعی در شبکه توزیع خرده‌فروشی سنتی 	اجرای برنامه‌های نوسازی نظام توزیع (فرصت)
زیرساخت‌های تخصصی	وجود واحدهای چرم‌شهر استانی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تبعات منفی حمل‌ونقل غیرتخصصی پوست در کشور در صنایع چرم ▪ کمبود مراکز طراحی، تحقیق و توسعه و آموزش تخصصی پوشاک ▪ ضعف صنایع تکمیلی و چاپ در بخش پوشاک ▪ کمبود دامپروری‌های مدرن و تاثیر نامطلوب آن بر کیفیت پوست ▪ کمبود شبکه‌های عرضه و فروش برندهای با کیفیت محصولات نساجی، پوشاک و چرم 	-
عملکرد نهادهای قانونی پشتیبان	<ul style="list-style-type: none"> ▪ انتخاب صنعت نساجی به عنوان یکی از صنایع اولویت‌دار در برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ضعف چارچوب‌های حقوق مالکیت معنوی و ثبت طرح‌های داخلی ▪ نبود ضابطه‌مندی در صدور پروانه تاسیس (موافقتنامه اصولی) ▪ ضعف حمایت‌های لازم از نام و نشان تجاری ملی منسوجات و پوشاک ▪ مداخلات قیمت‌گذاری دولت در هر دو بخش نهادهای تولید و محصول تولیدی ▪ ماهیت غیرهدفمند برنامه‌های مدیریت بازار پنبه 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ نبود استراتژی مدون برای توسعه این صنایع (تهدید) ▪ عدم تمایل صاحبان صنایع به سرمایه‌گذاری در این نساجی به دلیل مشکلات قانون کار (تهدید) ▪ ابهامات قانون سرمایه‌گذاری خارجی (تهدید)